

UDK: 929.735 Radoje Ljubišić (497.6 Trebinje) “ 14 ”
Originalni naučni rad

RADOJE LJUBIŠIĆ – NAJZNATNIJI TREBINJSKI VLASTELIN

Salih Jalimam
Pravni fakultet, Zenica, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: U ovom radu se prezentiraju fragmentarna istraživanja jednog od najznačajnijih i najuticajnijih ljudi iz prve polovine XV. vijeka na širem trebinjskom području. Riječ je o zanimljivom djelatniku, čija je uloga tako i prepoznata u ranijim historijskim radovima, a ovom prigodom se samo ukazuje na neke njegove dimenzije u jednom širem istraživačkom prostoru.

Ključne riječi: Bosna, Trebinje, vlastela, srednji vijek, Radoje Ljubišić, Dubrovnik, trgovina, diplomatski odnosi, politički razvoj

Abstract: It is a fragmentary study of one of the most important and influential people in the first half of the XV. life in the wider area of Trebinje. This is an interesting worker, whose role and recognized in earlier historical works, and on this occasion it just shows some of its dimensions.

Keywords: Bosnia, Trebinje, nobility, Middle Ages, Radoje Ljubišić, Dubrovnik, trade, diplomatic relations, political development

Motiv za pisanje rasprave: Radoje Ljubišić - najznatniji trebinjski vlastelin, nalazi se u konstataciji Mihaila Dinića da je Radoje Ljubišić najuticajnija ličnost Trebinja u prvoj polovini XV. vijeka, i da je to “uopšte od svih Ljubibratića čovek koji će zauzeti najvidnije mesto”.¹ To dopunjava Sima Ćirković kada piše da je riječ o

¹ Mihailo Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*. SANU, posebna izdanja, knjiga CCCXCVII, odeljenje društvenih nauka, knjiga 54, Beograd, 1967, 21. Mihailo Dinić, *Iz srpske istorije*

najznatnijem trebinjskom vlastelinu te će to biti okvir i temelj da se identifikuje i interpretira mjesto i uloga vojvode Radoje Ljubišića u trebinjskom srednjovjekovnom društvu, pripremljenom prema raspoloživim historijskim izvorima i mišljenjima u historijskoj literaturi.

Prema raspoloživim historijskim izvorima, materijalnim spomenicima kulture i dijelom usmene predaje, na području srednjovjekovne župe Trebinje moguće je identifikovati predstavnike svih slojeva društva a posebno se izdvajaju “plemići iz Trebinja” (nobilibus de Tribigne). Neki srednjovjekovni vlasteoski rodovi (kao npr. Ljubibratići, Starčići, Krasonirići i Kobiljačići) historijski se mogu identifikovati kroz više generacija, dok se neki, među kojima spadaju Bogdančići i Ljubišići mogu pratiti pojedinačno i prema dostupnim historijskim vijestima, identifikacija i revalorizacija njihova mjesta u širim kontekstima u trebinjskom kraju ali i mnogo šire samo fragmentarno se prati.

Na zanimljivo mjesto i ulogu vojvode Radoje Ljubišića već je upozoreno u sintetičkim i istraživačkim radovima V. Ćorovića, Ć. Truhelke, V. Koraća, M. Dinića, Đ. Tošića, P. Živkovića i posebno S. Ćirkovića, koji Radoja Ljubišića naziva “najznatniji trebinjski vlastelin”,² ali i u historijskim pregledima srednjovjekovne Bosne. Međutim, to je činjeno samo fragmentarno u okvirima istraživanja širih i krupnijih tema, bez posebnih pretenzija da se na primjeru jedne ličnosti, njenih posebnih manifestacija ukaže na mjesto i ulogu Radoje Ljubišića u historiji srednjovjekovne trebinjske oblasti ali i mnogo šire. Nedostatak historijskih izvora su bili i ostali nepremostiva prepreka, ali neku sigurnost dali su historijski izvori iz Državnog arhiva u Dubrovniku, koji su predstavljali najsolidniju osnovu za izučavanje i prisutnosti vojvode Radoje Ljubišića u srednjovjekovnom životu trebinjskog kraja.

Prema raspoloživim historijskim izvorima, najuglednije mjesto među srednjovjekovnom trebinjskom vlastelom (“*nobili e antichi homeni de loro patrimonio*”) “*plemenita gospoda staroga porijekla*” zauzimali su Ljubibratići koji su se vremenom podijelili u nekoliko kuća.³ “To je, upravo, ona plemićka porodica na koju su se Dubrovčani žalili tokom rata s Radoslavom Pavlovićem i zahtijevali od bosanskog kralja da je iseli iz kraljevstva ili barem iz njihove blizine, što im nije uspjelo, jer

srednjeg veka. Beograd, 2003, 339-400, Salih Jalimam, *Bogdančići-Ljubišići-Medvjedovići, jedna srednjovjekovna vlastelinska porodica*. Istraživanja, 7, Fakultet humanističkih nauka Univerzitet “Džemal Bijedić”, Mostar, 2012, 11-29.

² Sima Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba*. SANU, Posebna izdanja, knj. CCCLXXVI, odeljenje društvenih nauka, knj. 48, Beograd: 1964, 29.

³ Konstantin Jireček-Jovan Radonić, *Istorija Srba. Druga knjiga. (kulturalna istorija)*. Beograd: 1952, 40. Đuro Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*. Istorijski institut, Beograd, 1998, 208.

se stara vlastela nije mogla maknuti sa svoje baštine”.⁴ Prema jednom historijskom izvoru iz 1432. godine dijelila se “la progenie de Gliubibratichi” u pet grana. Najstariji rod Ljubibratića bili su Kudelinovići, čiji je glavni predstavnik Radonja Kudelinović, koji je djelovao u drugoj polovini XIV i početkom XV vijeka.⁵

Vojvoda Radoje Ljubišić, sin Ljubiše Bogdančića, prema mišljenju M. Dinića “već za života očeva počeo se isticati”.⁶ Tako se Radoje, i prije očeve smrti, u historijskim izvorima spominje kao vojvoda.⁷ Radoje Ljubišić imao je veoma visok rang, o čemu svjedoči titula vojvode, te česti i dragocjeni pokloni dubrovačke vlade “koja je njemu i braći mu dodijelila i svoje građanstvo”.⁸ Uz ovu indikativnu konstataciju dolazi realan historijski okvir, u kojem se promjenjivost u odnosima prvih susjeda Ljubišića i Dubrovčana često mijenja, ali gledano s druge strane, lako je zaključiti da su odnosi već tada bili izmijenjeni još kada se u Trebinju 1398. godine pominje “župan, kao poseban administrativni i sudski organ vlasti”.⁹ Tako su Dubrovčani pisali županu Radosavu i Ljubiši Bogdančiću u vezi s Radonjom (Kudelinovićem) koji je bio prebjegao na njihovu teritoriju.¹⁰

U idućih nekoliko godina nema nikakvih podataka o Radoju Ljubišiću, tako da se teško može nešto i pretpostaviti. Tek u distribuciji testamenta dubrovačkog vlastelina Marina Kaboge (Kabužića), 9. jula 1411. godine Radoje Ljubišić -Bogdančić iz Trebinja predstavljen je kao čovjek kneza Petra, inače sina kneza Pavla Radenovića, “Radoye Glubisich Bogdancich de Tribinio homo comitis Petri filii comitis Pauli Radenouich fuit confessus habuisse et recepisse ab epitropis dicti ser Marini librum quinquaginta argenti quod ipso Radoye deposierat nomine dicti comiti Petri tempore vite dicti ser Marini”.¹¹ Poslije ove vijesti nastupa duga pauza od nekoliko godina, tako da je nemoguće i pretpostaviti šta je bilo sa vojvodom Radojem Ljubišićem.

⁴ Đ. Tošić *Isto*, 208.

⁵ Đ. Tošić, *Isto*, 208.

⁶ M. Dinić *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 339.

⁷ M. Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*, 22, nap. 39. Ljubiša Bogdančić posljednji put se spominje 9. oktobra 1421. godine “kada su mu Dubrovčani odgovorili da može sa svojim ljudima slobodno doći u Dubrovnik”. Arandel Smiljanić, *Povelja kneza Pavla Radenovića Dubrovčanima*. Građa o prošlosti Bosne. Knj. I., Banja Luka, 2008, 107.

⁸ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 210.

⁹ Đ. Tošić, *Isto*, 97.

¹⁰ M. Dinić *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 339 Đ. Tošić, *Isto*, 118 nap. 21.

¹¹ DAD, *Distr. Test.*, vol VII, fol. 97’ M. Dinić *Isto*, 339 Esad Kurtović, *Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni*, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja, knj. 34, ANU BiH, Sarajevo, 2007, 250.

Tek poslije duge pauze, 5. maja 1420. godine Dubrovčani daju vojvodi Radoju Ljubišiću znatne poklone, a posudili su mu i doboše. Prema jednoj interesantnoj dubrovačkoj vijesti od 16. jula 1420. godine saznaje se da je Obrad Golubić tužio pljačkaše Radoja Ljubišića, Ivaniša Milanovića, Radomana Pribetića, braću Božidara i Vukoju Milovanića i Miomana Pribilovića da su u Trebinju opljačkali “septem quingos mellis”.¹² Nešto malo kasnije, prema jednoj dubrovačkoj vijesti iz 5. avgusta 1420. godine, saznaje se da je dubrovački knez bio ovlašten da pregovara “cum Radoio Glubissich et cum suo patre”.¹³

Zajedno sa svojim ljudima, vojvoda Radoje Ljubišić “supra Radoe Glubissich cum eius hominibus” spominje se u jednoj vijesti iz 10. augusta 1420. godine.¹⁴ Naime, prodori Osmanlija i sve učestalije pljačke 1420. godine donijele su mnoštvo problema stanovnicima Trebinjske župe, koji su se, ponekad i uz izričitu zabranu vlade sklanjali u dubrovački distrikt.¹⁵ Ali, opasnost, na sreću nije potrajala dugo, pa je već početkom naredne 1421. godine trgovački put preko Trebinja (“Via Tribinio”) za srpske gradove, u Dubrovniku smatran za bezbjedan i siguran. To, međutim, nije sprječavalo Trebinjce da i dalje traže od dubrovačkih vlasti pravo prelaska na njihovu teritoriju. Takvim pravom su se obilato koristili vojvoda Ljubiša Bogdančić i njegov sin Radoje Ljubišić.¹⁶

Poslije smrti oca Ljubiše Bogdančića, Radoje Ljubišić je 1422. godine postao vojvoda trebinjski, a od 1437. godine i plemić dubrovački.¹⁷ Neposredno poslije toga, sada već vojvoda, Radoje Ljubišić je posebnom poveljom regulirao odnose sa dubrovačkom Republikom, ali se njegovi ljudi nisu uvijek pridržavali odredbi te povelje, već su ih “ponekad svjesno kršili i kapriciozno gazili”.¹⁸ U jednoj dubrovač-

¹² DAD, *Lam. de For.*, vol. IV, fol. 92 bisv. Esad Kurtović, *Iz historije pčelarstva u srednjem vijeku (košnice, pčele i med na uzgoju i pljačkama u Dubrovniku i dubrovačkom zaleđu)*.- Prilozi Instituta za istoriju, 39, Sarajevo, 2010, 18.

¹³ DAD, *Cons. Rog.*, vol. II, fol. 138^v Uz ovo potrebno je ukazati i na konstataciju M. Dinića “Pisar kao da je bio zbunjen što sin dolazi pre oca, pa je u izvodu sa strane stavio: pro R. Gl. et suo filio”. M. Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*, 22, nap. 39.

¹⁴ DAD, *Distr. Test.*, vol. VII, fol. 97^v.

¹⁵ S. Jalimam, *Bogdančići-Ljubišići-Medvjedovići, jedna srednjovjekovna vlastelinska porodica*, 13.

¹⁶ S. Jalimam, *Isto*, 14.

¹⁷ V. Ćorović, *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavljje (1423-1427)*, 92 Vojislav J. Korać, *Trebinje. Istorijski pregled. I. Period do dolaska Turaka*. Izd. Zavičajni muzej, Trebinje, 1966, 163 nap. 70.

¹⁸ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 99.

koj vijesti od 9. februara 1422. godine kaže se “..praticandi cum istis de Tribigna, videlicet cum vojvoda Radoie Glubissich et fratribus suis secundum formam et tenorem povegle, pacis et concordie facte cum vojvode Radosavo Pavlovich in 1421 de menses mai...memorando predictos de Trebigne fallos quos contra Ragusium fecerent et de agravando nos de rebus male gestis per eos contra Ragusium et homines de Ragusio”.¹⁹

Tridesetih godina XV vijeka vode se pregovori oko prodaje Konavla, a u završnoj fazi prodaje, sa strane vojvode Radoslava Pavlovića pregovore su vodili Vukac Pribilović zajedno sa Brailom Tezalovićem. U više navrata odlazili su u Dubrovnik na pregovore oko Konavla, a u dubrovačkom arhivu sačuvane su dvije potvrde o vođenju ovih pregovora: jedna od 10. jula 1423. a druga od 17. jula 1423. godine.²⁰ Istovremeno se pregovaralo o nečemu što se u historijskoj literaturi naziva “stvari Radoja Ljubišića”.²¹

Najednom, oko sredine jula 1423. godine, pregovori su obustavljeni “i sve se raspalo”.²² Vojvoda Radoslav Pavlović nije više bio spreman ustupiti svoj dio Konavla. Izgovarao se raznim razlozima.²³ Bosanski poslanici su se trebali izviniti pod izgovorom da moraju ići kući svojim familijama. O novom stanju odmah je trebalo da jave vojvodi Sandalju Hraniću.²⁴ Pokušaji tokom augusta i septembra 1423. godine nisu pomogli. Javljao se sve veći broj dvorjana i vlastele vojvode Radoslava Pavlovića, poput Radoslava Obradovića zvanog Ban, Radoja Ljubišića, Vukasa Raspudića i Braila Tezalovića, koju je trebalo odobrovoljiti novčanim poklonima.²⁵

U oktobru 1423. godine dubrovački poslanici kod vojvode Radoslava Pavlovića mogli su čuti od njegovih bliskih suradnika da od čitavog posla izgleda nema ništa. Posebno se tu ukazuje na vojvodu Radoja Ljubišića za kojeg pišu “.....et anche

¹⁹ DAD, *Cons. Rog.*, vol. III, fol. 71 9. II 1422.

²⁰ U Dubrovačkom arhivu sačuvana su dvije potvrde o vođenjem ovih pregovora: DAD, *Lett. di Lev.*, vol. IX, fol. 6' od 10. VII 1423. i vol. IX, fol. 8-8' od 17. VII 1423.

²¹ Pavo Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu XIV i XV stoljeća*. Tuzla: 1986, 71.

²² Pavo Živković, *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*. Prilozi Instituta za istoriju, XV, 16, Sarajevo, 1979, 184.

²³ Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*. Institut za istoriju, Sarajevo, 2009, 263.

²⁴ P. Živković, *Isto*, 184.

²⁵ E. Kurtović, *Isto*, 263.

quello ne dite di Radoe Glubisich che si mostra piu allegro dello usato”. (15. oktobar 1423.).²⁶

Vojvoda Radoje Ljubišić spominje se krajem 1423. godine u jednom događaju koji V. Korać naziva ustankom “čije razmjere nisu bile baš male”.²⁷ Radoslav Pavlović je u svim tim događajima ostao po strani, kao i Ljubišići u Uskoplju, neposrednom susjedstvu dubrovačke Republike.²⁸ Bili su nastavljeni i pregovori oko sticanja prava na Pavlovićev dio Konavla. Dubrovnik je svojim poslanicima davao neprestano instrukcije “koje su imale za cilj da se pregovori privedu kraju i stvar završi bez izazivanja ma kakvih teškoća”.²⁹ Uvjereni da će kupovinom Konavla dobiti i Uskoplje, dubrovački poslanici su nastojali, prema dobivenim uputstvima, “da Radoslav bude pažljiv prema Ljubišićima, gospodarima Uskoplja, kao i da im zato da oštetu na drugoj strani. Željeli su u isto vrijeme da ih baš Ljubišići i uvedu u novi posjed”.³⁰ Prema navodima u historijskoj literaturi, vojvoda Radoje Ljubišić u zamjenu za Uskoplje trebao je dobiti neko mjesto u Lugu.³¹

Već dogovorena podjela Konavla se, ipak, iskomplikovala, u čemu je određenu ulogu imao i vojvoda Radoje Ljubišić za koga Dubrovčani pišu da “mesto da utiša duhove, izgleda da je sve okrenuo na gore. Ovaj čovek, koga su Dubrovčani još nedavno hvalili, obrće se polako u njihova protivnika; nešto pod uticajem raspoloženja na vojvodinom dvoru, a nešto s toga, što mu Dubrovčani nisu nagradili ranije usluge”.³²

U julu mjesecu 1423. godine umjesto očekivanog završetka pregovora, došlo je do ozbiljnih teškoća izazvanih uticajem najuglednijih ljudi iz okoline vojvode Radoslava Pavlovića (posebno Braila Tezalovića) što je Pavlovićeve podanike iz Trebinja, Vrma i Konavla, naročito Vukotu Drakula i neke Gavriloviće, navelo da se još čvršće povežu sa “dubrovačkim odmetnicima”.³³

²⁶ E. Kurtović, *Isto*, 263, nap. 937.

²⁷ V.J. Korać, *Trebinje*, I. 140.

²⁸ Đ. Tošić, *Isto*, 99.

²⁹ V.J. Korać, *Trebinje*, I. 140.

³⁰ V.J. Korać, *Isto*, 140.

³¹ V. Ćorović, *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavljje (1423-1427)*, 93-94. V. Ćorović naziva vojvodu Radoja Ljubišića “negdašnji vlasnik Uskoplja”. Vladimir Ćorović, *Historija Bosne. Prva knjiga*. SKA, Posebna izdanja, knj. CXXIX, društveni i istorijski spisi, knj. 53. Beograd, 1940, 438.

³² V. Ćorović, *Isto*, 93-94.

³³ DAD, *Lett.di Lev*. vol. IX, fol. 6’ 10. juli 1423. Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku.*, 120 nap. 46.

Dubrovčani, potom, primjećuju da i njihov doskorašnji prijatelj Radoje Ljubišić pokazuje izvjesne znake nepovjerenja prema njima. Postaknuti teškoćama nastalim tokom pregovora, ljudi Radoslava Pavlovića su počeli da napadaju na dubrovačku teritoriju, pa s tim u vezu treba dovesti i pljačku jednog dubrovačkog karavana na Jasenu sredinom 1423. godine.³⁴

*U uvjerenju da će kupovinom toga dijela dobiti i trebinjsko Uskoplje, Dubrovčani su poručili vojvodi Radoslavu Pavloviću da bude pažljiv prema Ljubišićima "gospodarima Uskoplja" kao i da im za to da oštetu na drugoj strani. Vojvoda Radoslav Pavlović bio je spreman da izađe u susret molbama Dubrovčana obećavši da će primjerno kazniti Sankoviće i Radosava Bočkinovića, te da će vojvoda Radoje Ljubišić "al fatto dice de voler dare a Radoe in Lugh molto semo contenti," kako stoji u odluci Dubrovčana od 10. jula 1423. godine.*³⁵

Početak naredne, 1424. godine, Dubrovčani su poslali Sandaljeva prijatelja, vlastelina Teodora Prodanelića, kod njega kao poslanika. Preko njega su se Dubrovčani žalili Sandalju Hraniću na situaciju u Konavlima. Optužba je usmjerena naročito na Radoja Ljubišića, čovjeka Radoslava Pavlovića, koji je bunio seljake protiv njihovih gospodara u kupljenom dijelu Konavla.

Dubrovčanima su u prilog išli i događaji u srednjovjekovnoj Bosni u koju su prodrle Osmanlije 1424. godine i zaposjele neke njezine teritorije smjestivši se tamo za trajno. U trebinjskom kraju posebno su se osjetile posljedice novog upada Osmanlija na teritoriju srednjovjekovne Bosne i to u vidu pojačane nesigurnosti među stanovništvom, a to je i uveliko zastrašilo i samog vojvodu Radoslava Pavlovića, kao i neke njegove ljude, prije svega Radoja Ljubišića, dubrovačkog prvog susjeda.³⁶ Takvo je stanje utjecalo na poboljšanje odnosa Dubrovnik i vojvode Radoslava Pavlovića.

Specifično držanje kralja Tvrtka II Tvrtkovića i strah od Osmanlija uticali su da se i brojni velikaši u ponašanju i odnosu prema novonastaloj situaciji mijenjaju. Tako se u literaturi ukazuje da se držanje pojedinaca "primetno menjalo čas za, a čas protiv republike"³⁷ pa se vojvoda Radoje Ljubišić, po ko zna koji put, u martu 1425. godine obratio Dubrovčanima s molbom da mu se "radi Turaka" dadne vjera i osigura pribežište na području republike.³⁸ Dubrovačka Republika je ispoštovala

³⁴ Đ. Tošić, *Isto*, 99.

³⁵ DAD, *Let. di Lev.* vol. IX, fol. 6' Đ. Tošić, *Isto*, 120 nap. 44.

³⁶ Pavo Živković, *Bosanski srednjovjekovni plemićki rod Radanovića-Mikojevića-Tezalovića-Ozrisaljića(Kopojevića)*. HKD "Napredak" Zagreb i podružnica Osijek, Osijek, 2006, 84.

³⁷ V. Ćorović, *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavlje (1423-1427)*, 98.

³⁸ V. Ćorović, *Isto*, 98.

la ovu molbu, tako da će već u junu 1425. godine ponovo doći do vrlo prisnim veza vojvode Radoja Ljubišića i Republike, o čemu svjedoči podatak iz kojeg se saznaje da je vojvoda nastavio da izvozi vino iz Dubrovnika u Trebinje i Cavtat.³⁹ Čini se zanimljivom vijest da je u isto vrijeme trebinjski vojvoda Radoje Ljubišić prodao u jedan mah Dubrovčanima 100 grla stoke.⁴⁰

Najnovije pokretanju pregovora oko Konavla do kojeg je došlo krajem 1425. godine, nema sumnje, pripomogli su Radič Ozrisaljić i Brailo Tezalović. I ne samo oko pregovora već i istrage koja se provela oko učestalih ispada na granici između Dubrovnika i posjeda vojvode Radoslava Pavlovića. Na spoljnopolitičkom planu, osmanlijska stalna opasnost, ali i jačanje mađarskog uticaja u srednjovjekovnoj Bosni, zahvatili su “i mnogo jače i značajnije ličnosti od Radoja Ljubišića i njegovih suseda. Sam veliki vojvoda humski, moćni Sandalj Hranić, beše se ozbiljno zabrinuo za svoju budućnost.”⁴¹

Prema odluci Vijeća umoljenih od 12. novembra 1425. godine saznaje se “pro literis et commisionem danadas et scribendas Braillo et Radic pro factis canalis...comiteendi literis scribendis Braillo super facto Canalis per ser Matheum de Gradi et ser Thomam de Bona et commissionem dandam Radicio super inte”.⁴² Veliki vojvoda Radoslav Pavlović uputio je svoga čovjeka Radoja Ljubišića u Konavle da ispita sve dubrovačke optužbe i provede istragu oko izgreda na granici. Učinio je to na intervenciju dubrovačkih poklisara Mateja Gradića i Tome Bunića, koji su došli u srednjovjekovnu Bosnu i najprije se obratili Radiću Ozrisaljiću i Brailu Tezaloviću, moleći ih za pomoć i savjet u cijelom tom slučaju.⁴³

Osmanlijska opasnost i jačanje mađarskog uticaja u srednjovjekovnoj Bosni tridesetih godina XV vijeka postali su realnost i stvarna ravnoteža snaga, što će uticati na stvaranje prisnijih odnosa vojvode Sandalja Hranića i dubrovačke Republike, a dolazak srpskog despota Đurđa u njihov grad uticao je “na sazrijevanje Radosavljeve odluke da proda svoj dio Konavla”.⁴⁴ U ovim diplomatsko-poslovnim relaci-

³⁹ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 101.

⁴⁰ DAD, *Div. Canc.* vol. LVII, fol. 147’ S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić- Kosača i njegovo doba*, 132, nap.61.

⁴¹ V. Ćorović, *Isto*, 99.

⁴² DAD, *Cons. Rog.*, vol.IV, fol. 121.

⁴³ Pro literis et commisionem danadis et scribendas Brailo et Radic pro factis canalis... comiteendi literis scribendis Brailo super facto Canalis per ser Matheum de Gradi et ser Thomam de Bona et commissionem dandam Radicio super inde.-DAD, *Cons. Rog.*, vol. III, fol. 269’ P. Živković, *Bosanski srednjovjekovni plemićki rod*, 84.

⁴⁴ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 101.

ja značajna je uloga vojvode Radoja Ljubišića, čiju je realizaciju ubrzalo i njegovo živo angažovanje u pregovorima između vojvode Radoslava Pavlovića i Dubrovčana "koji mu zbog toga - u znak zahvalnosti - daju razne poklone i, na kraju dodjeljuju svoje građanstvo".⁴⁵

Poslije toga, odnosi između Dubrovačke Republike i vojvode Radoslava Pavlovića vidno se popravljaju. Sredinom oktobra 1425. godine vojvoda Radoslav Pavlović je uputio vojvodu Radoja Ljubišića u Konavle da povede istragu o sukobima na granici. Zanimljiva je konstatacija V. Ćorovića koji piše da "već sam taj izbor Radoja Ljubišića, za koga je vojvoda [znao] da se preko leta znatno približio Dubrovčanima, kazuje da [je] Radoslav ovog puta htio da se pokaže pažljiv prema republici i da smiri većito trvenje između suseda".⁴⁶

Pregovori u kojima je aktivnu ulogu imao vojvoda Radoje Ljubišić trajali su više mjeseci, a uslijed nedostatka relevantne historijske dokumentacije teško je pratiti tok ovih dešavanja. Posebno je nezahvalno ukazivati na učešće vojvode Radoja Ljubišića u ovim pregovorima. Da se radi o ojačanom ugledu među Dubrovčanima kazuje i podatak da je dubrovačka vlada svojom odlukom od 12. decembra 1426. godine odobrila vojvodi Radoju Ljubišiću izvoz vina iz Pelješca i poklonila mu određenu količinu bibera.⁴⁷ Da se radi o izuzetnom ugledu i povjerenju, dokazuje odluka Vijeća umoljenih od 13. januara 1427. godine kojom je vojvodu Radoja Ljubišića sa braćom i srodnicima Vijeće "de creando et faciendo cives Ragusii Radoie Gliubisich et fratres et eorum heredes" učinila je svojim građanima.⁴⁸

Uskoro, početkom 1427. godine, tačnije prema odluci Vijeća umoljenih od 19. maja 1427. godine, vojvoda Radoje Ljubišić boravi u Dubrovniku kao poklisar vojvode Radoslava Pavlovića.⁴⁹ Naime, vojvoda Radoslav Pavlović tražio je da pet kuća mogu podići tri četvrtine žita sa svojih imanja ali ni to nije prihvaćeno.⁵⁰ U pitanju su bile kuće "Meduied Bogdanzich, Radoie Gliubisich, Radiuoi Raichouich, prezb-

⁴⁵ Đ. Tošić, *Isto*, 101.

⁴⁶ V. Ćorović, *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavle (1423-1427)*, 101.

⁴⁷ DAD, *Cons. Mai*, vol. III, fol. 130 i *Cons. Rog*, vol. IV, fol. 8 (1. aprila 1427.)

⁴⁸ DAD, *Con. Rog.* vol. IV, fol. 7, 13. I. 1427.

⁴⁹ DAD, *Cons. Rog.* vol. IV, fol. 22' M. Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 340.

⁵⁰ DAD, *Con. Rog.*, vol. IV, fol. 22' Mihailo Dinić, *Dubrovčani kao feudalski u Srbiji i Bosni*. Istorijski časopis, IX-X, (1959) Beograd, 1960, 144.

ter Bogcin cum filiis, Vsien Draganzich”. (Prihvaćena) “Secunda pars de non cocendendo aliquid (21: 13)”.⁵¹

Pregovori oko prodaje Konavla, poslije određene pauze, nastaljeni su, ali su sada pregovore u ime vojvode Radoslava Pavlovića vodili su knez Brailo Tezalović, vojvoda Radoje Ljubišić, knez Radoslav Obradović i vojvoda Vukac Pribilović.⁵² Njih je sve, osim vojvode Radoja Ljubišića, Republika nagradila sa po jednim imanjem i sa po 200 dukata u gotovini, a knez Brailo Tezalović dobio je još i svojih ranije obećanih 1.000 i njegov nećak 100 dukata.⁵³ Krajem 1427. godine vojvoda Radoslav Pavlović prodao je Dubrovčanima svoj dio župe Konavli za 13.000 dukata, od čega 7.000 u gotovini, a preostalih 6.000 dukata uz 5% kamate i dvomjesečni otkazni rok “ostavio na štednju u gradskoj blagajni”.⁵⁴

I poslije sklapanja kupoprodajnog ugovora 31. decembra 1427. godine ostalo je mnoštvo neriješenih problema oko prodaje Konavla. Tako je trebalo da pet uglednih trebinjskih familija koje su imale zasijano žito u dijelu Konavla pod vlašću vojvode Radoslava Pavlovića dobije po tri četvrtine sabranih plodova, a drugih sedam familija sve ono što su bile posijale prije prelaska zemljišta u dubrovačke ruke.⁵⁵

U idućih nekoliko godina nema historijskih izvora o vojvodi Radoju Ljubišiću. Prvi sljedeći podatak je od 14. januara 1430. godine kada je pred dubrovačkog kneza i sudije došao Radoje Ljubišić iz Trebinja i optužio nekog Pribitka, tražeći da mu se vrati kao sin robinje rođene u njegovoj kući.⁵⁶ Ljubišić je imao dokaze da je robinja “vjerovatno njegovom ocu bila naložnica”.⁵⁷ Samo nekoliko mjeseci kasnije, već vijest od 18. maja 1430. godine ukazuje da je Radoje Ljubišić definiran u Dubrovniku kao najuticajnija ličnost Trebinja, “za kojeg Dubrovčani tvrde da je pod njegovim uticajem i da ga se boji sam vojvoda Radoslav Pavlović”.⁵⁸

Prema relevantnim izvorima, izgleda, da su kratko trajali dobri odnosi Dubrovačke Republike i vojvode Radoslava Pavlovića, jer već u proljeće 1430. godine pročulo se da vojvoda Radoslav Pavlović sprema napad na Dubrovačku Republi-

⁵¹ DAD, *Con. Rog.*, vol. IV, fol. 22^v Đ. Tošić, *Isto*, 120 nap. 53.

⁵² P. Živković, *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*, 184.

⁵³ V. Ćorović, *Isto*, 106.

⁵⁴ Đ. Tošić, *Isto*, 101.

⁵⁵ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 101.

⁵⁶ Aleksandar Solovjev, *Trgovanje bosanskim robljem do god. 1661.*, Glasnik zemaljskog muzeja u Sarajevu, nova serija, sveska 1, Sarajevo, 1946, 71. V. J. Korać, *Trebinje*, 143.

⁵⁷ V. J. Korać, *Isto*, 143.

⁵⁸ V. J. Korać, *Isto*, 143.

ku.⁵⁹ *Iako je prodao svoj dio župe Konavli Dubrovčanima krajem 1426.godine, dobio zato novac, tribut i druge privilegije, vojvoda Radoslav Pavlović je tražio da mu se njegov posjed vrati nazad. Izgovor za vojne operacije nalazio je u neopravdanim zahtjevima i optužbama, "na koje mu Dubrovčani nisu mogli pozitivno odgovoriti. Zato je on napao na Dubrovčane".*⁶⁰

Zanimljiva je konstatacija Ć. Truhelke da se to sve dešava "bez ikake u srednjem vijeku običajne "difidacije"(navještaj rata) neprijateljstva".⁶¹ I nače, vojnim akcijama vojvode Radoja Ljubišića na Ljutu u Konavlima otpočeli su ratni sukobi poznati pod imenom Konavoski rat (1430-1433) koji predstavlja sukob između bosanskog vojvode Radoslava Pavlovića i Dubrovčana zbog područja župe Konavli. Dubrovčani su na brzinu okupili oko 400 momaka i poslali ih pod komandom Ivana Crijevića da čuvaju granice i štite tamošnje stanovništvo. I dok su Dubrovčani s mukom skupili ljude za odbranu klanca u Ljutoj u Konavlima, vojvoda Radoje Ljubišić sa svojim vojnim snagama već je bio tamo.⁶² Sigurno da je u početnoj fazi Konavoskog rata motivirajući faktor bilo ponašanje vojvode Radoja Ljubišića. Naime, Ljubišić je zajedno sa vojskom aprila 1430. godine ušao u konavosku župu i tu razbio odred dubrovačke vojske.⁶³

U Ljutoj je došlo do žestokog okršaja u kojem su Ivan Crijević i još dvojica Dubrovčana poginula, a ostale su Trebinjani natjerali na bježanje, paleći kuće, plijeneći i harajući okolinu.⁶⁴ Desile su se i neke posebnosti, tako da je došlo i prelaznja Dubrovčana na stranu vojvode Radoja Ljubišića. Prema jednoj vijesti od 24. jula 1431. godine najilustrativniji primjer je grebenara Ifka koji je, boreći se u neprijateljskom taboru, čak nagovarao neprijateljske vojnike da pobiju neke zarobljene Dubrovčane.⁶⁵ Tako su Mirko Nignitić i Vukosav Vlašić izjavili da su vidjeli dubrovačkog grebenara Ifka "inexercitu gentium inimicorum dominationis Ragusii, videlicet de Tribigne "koji je vikao 'quisquis est amicus Radosavi vojvode intermat

⁵⁹ V. J. Korać, *Isto*, 143.

⁶⁰ Ćiro Truhelka, *Konavoski rat (1430-1433). Historička studija po spomenicima dubrovačke arhive* Glasnik zemaljskog muzeja, XXIX, Sarajevo, 1917, 151.

⁶¹ Ć. Truhelka, *Isto*, 152.

⁶² Sima Ćirković, *Istorija srednjeevokovne bosanske države*. Srpska književna zadruga, Beograd, 1964, 262.

⁶³ Ć. Truhelka, *Isto*, 151.

⁶⁴ V. J. Korać, *Isto*, 143.

⁶⁵ DAD, *Lib. Mal.* vol. VI, fol. 229, 24. VII 1431.

et occidet has gentos Ragusi perditas' i dodao 'percutitet illam vohossavum qui est in zupeto blavo'''.⁶⁶

Za vojvodom Radojem Ljubišićem, već na početku Konavoskog rata, 28. avgusta 1430. godine, raspisana je od strane Dubrovčana ucjena i nagrada i to ko ga ubije dobija nagradu od 300 dukata, a ako ga živa preda 200 dukata. Medvjed Bogdančić, njegov brat, sa sinom ucijenjen je sa 100 odnosno 50 dukata.⁶⁷ Dubrovčani su kasnije poručili svojim poslanicima u srednjovjekovnoj Bosni da pokušaju preko Radoslavljevog poslanika Alekse Paštrovića nešto strašnije, da "ako bi Aleksa mogao učiniti da Radoje Ljubišić bude oslepljen, mnogo bi nam bilo milo".⁶⁸

Na prvi napad vojvode Radoslava Pavlovića Dubrovčani su izvršili opsežne pripreme angažirajući sve svoje snage, ali i snage privatnika, plaćenika, naročito iz Italije i Albanije, koji su za novac pristajali na vojnu službu. Dubrovčani su imali sreće u prodoru do Trebinja. Međutim, nisu ni stigli da uživaju u pobjedi a uslijedio je žestok napad snaga Radoslava Pavlovića i Dubrovčani su teško poraženi. Sve posljedice ovoga, ratna 1431. i 1432. godina bilo je u znaku sitnih čarki. Politički rat se u potpunosti iskomplicirao i otišao u krajnosti koje nisu imale vidljiv završetak.

Na vojnom planu dešavale su se specifične vojne operacije uz koje su se odvijale i posebne diplomatske aktivnosti. Dubrovčani su u pregovorima predložili kupoprodajne dokumente, ali one koji su zorno dolazivali da ih je vojvoda Radoslav Pavlović prevario.⁶⁹ Svi ti pregovori, u kojima su učešće uzeli i predstavnici ugarskog kralja, rezultirali su ipak u korist vojvode Radoslava Pavlovića. Liga stvarana za njegovu uništenje sada nije mogla djelovati zbog širih međunarodnih okolnosti. Dogovoren je mirovni sporazum koji je ratificiran 1432. godine. Vojvoda Radoslav Pavlović se izvukao, iako je bio uzrok svemu. Istina, nije mogao dobiti ono što je htio izazivanjem rata, a za čitavo vrijeme rata nije mogao ni uživati svoj uobičajeni konavoski dohodak.⁷⁰

U prijelomnim vremenima tridesetih godina XV vijeka trebinjska vlastela Ljubišići bili su predmetom žestokih sukoba između bosanskog vladara i Stanka. Naime, u proljeće 1432. godine održan je Stanak u srednjovjekovnoj Bosni. Na njemu se raspravljalo i o pokušaju "da se jedna ugledna vlasteoska porodica (Bogdančići-

⁶⁶ Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 249 nap. 144.

⁶⁷ DAD, *Cons. Min.* vol. IV, fol. 22, M. Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 339.

⁶⁸ M. Dinić, *Isto*, 340.

⁶⁹ Ć. Truhelka, *Konavoski rat (1430-1433)*, 164.

⁷⁰ Ć. Truhelka, *Isto*, 165.

Ljubišići prim. S. Jalimam) ukloni sa svojih poseda.”⁷¹ Dubrovčani su za svaj sukob sa vojvodom Radoslavom Pavlovićem okrivljavali trebinjsku vlastelu Ljubišiće i posebno plemiće Radoja Ljubišića i Dobruška i zahtjevali su odlukom Vijeća dubrovačke Republike od 1. marta 1432. godine da ovi plemići sa svojim najbližim rođacima napuste Trebinje i odu do Čemerna, kraja Radoslava Pavlovića “s obzirom da su oni glavni začetnici čitavog zla koje ih je zadesilo”.⁷²

U međuvremenu, došlo je do novih incidenata u odnosima sa vojvodom Radoslavom Pavlovićem, zbog čega su Dubrovčani 17. aprila 1432. godine ponovo tražili od kralja Tvrtka II Tvrtkovića da Ljubišići budu prognani iz dubrovačkog susjedstva. Zahtjev Dubrovčana naišao je na otpor i kralja Tvrtka II Tvrtkovića i vlastele. Dragiša Dinjičić u ime kralja Tvrtka II i “sve Bosne” (per sua parte et di tutta Bosna) saopštio je dubrovačkim poklisarima da se Ljubišići nipošto ne mogu lišiti baštine, što je potvrdila ostala vlastela, pa i sam kralj.⁷³

U odgovoru svojim poslanicima na ovo saopštenje, Dubrovčani nalažu svojim poslanicima da na sljedeći način brane zahtjev Republike: “Ma a quello che la maista del Re et sui zentilhomeni antichi, li responderete per parte mostro cio esser ben fatto veramente se tali zentilhomeni non avesse fatto contra lo suo signor. Nello qual caso sa ben la maestra sua che non solamente lo patrimonia ma la persona propria et vita li vien dignamente tolta.”⁷⁴ Dubrovčani su, dakle, osjećajući koliko je njihov zahtjev u suprotnosti sa utvrđenim poretkom, težili da prikažu “kako se ovde radi o slučaju ‘nevere’”.⁷⁵

U najskorije vrijeme odnosi Dubrovačke Republike i vojvode Radoja Ljubišića u pozitivnom pogledu dijametralno se mijenjaju. Tako su dubrovački poslanici u svojoj uputi od 25. juna 1432. godine pohvalili držanje ovog uglednog feudalca i njegove vlastelinske familije “koja je imala svoje posede oko Uskoplja i bila neposredni sused Dubrovnika”.⁷⁶ U upustvu se posebno naglašava “Oni su uvek bili dobre komšije i uvek su dobro pazili svaku našu korist i čast”.⁷⁷ Vojvoda Radoslav Pavlović

⁷¹ M. Dinić, *Isto*, 268.

⁷² DAD, *Lett. di Lev.* vol. XI fol. 78 Pavo Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV. stoljeća*. Institut za istoriju, Sarajevo, 1981, 159.

⁷³ M Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka.*, 268; DAD, *Lett. di Lev.*, vol. .XI, fol. 86’.

⁷⁴ M. Dinić, *Isto*, 268 nap. 7.

⁷⁵ M. Dinić, *Isto*, 268 .

⁷⁶ V. Ćorović, *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavlje (1423-1427)*, 80 .

⁷⁷ V. Ćorović, *Isto*, 80.

bio je početkom jula 1432. godine u svemu saglasan sa dubrovačkim poslanicima, te se pored ostalog dogovorilo da Radoju Ljubišiću daje u zamjenu za Uskoplje neko mjesto u Lugu. Sve je to prisililo Radoslava Pavlovića da ozbiljnije pristupi pregovorima sa Dubrovnikom i sredinom oktobra 1435. godine poslao je Radoja Ljubišića u Konavle sa zadatkom da ispita uzroke pograničnih sukoba. Vojvoda Radoje Ljubišić javlja se u Dubrovniku 31. januara 1436. godine kada mu se odobrava "magistros calcarum".⁷⁸

Vojvoda Radoje Ljubišić spominje se i u sporu koji je pokrenut u proljeće 1436. godine kada je vojvoda Stjepan Vukčić Kosača postavio u Trebinju novu carinu.⁷⁹ Kad je početkom marta 1436. godine počinjena u Trebinju neka "novština" nad dubrovačkim trgovcima, Dubrovnik je protestovao kod Radoslava Pavlovića i trebinjskog vlastelina Radoja Ljubišića. Dubrovčani su se 21. marta 1436. godine žalili Stjepanu Vukčiću-Kosači zbog novouvedene carine u Mičevcu. "...Scribendi v. Stipan et etiam loquendi cum domino Pribissauo pro facto gavelle qui inovatur per ipsum in Tribigna".⁸⁰

Poslije pauze od dvije godine, vojvoda Radoje Ljubišić spominje se u Dubrovniku 15. novembra 1438. godine, kao svjedok na nekim tužbama, ali mu se istovremeno dozvoljava da izvozi vino.⁸¹ Između ove dvije vijesti desio se rat između vojvode Stjepana Vukčića Kosače i vojvode Radoslava Pavlovića, u kojem je Pavlović izgubio rat što potvrđuje i "Kosačino širenje na račun njegovih posjeda u Podrinju i primorskim krajevima".⁸² Dubrovačko poslanstvo poslano 18. marta 1438. godine trebalo je da traži vojvodu Stjepana Vukčića Kosaču na relaciji od trebinjskog sela Jasen do Bileće.⁸³

Razlozi koji su motivirali potragu dubrovačkog poslanstva za vojvodom bili su to da je Stjepan Vukčić Kosača uveo carine u Trebinje i "time izazvao oštre proteste dubrovačkih trgovaca".⁸⁴ O tome se žestoko raspravljalo i u dubrovačkom Vijeću umoljenih, 7. marta 1438. i 16. maja 1438. godine.⁸⁵

⁷⁸ DAD, *Cons. Rog.*, vol.VI, fol. 31.

⁷⁹ S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić- Kosača i njegovo doba*, 23.

⁸⁰ DAD, *Cons. Rog.*, vol. VI, fol. 47, odluka od 13.IV 1436. S. Ćirković, *Isto*, 23.

⁸¹ M. Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 340, nap. 45.

⁸² Đ. Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, 110.

⁸³ DAD, *Cons. Rog.*, vol. VI, fol. 183'.

⁸⁴ Đ. Tošić, *Isto*, 111.

⁸⁵ Đ. Tošić, *Isto*, 125, nap. 130.

Poslije navedenih nemilih događaja u Trebinju, najpoznatiji trebinjski velikaš Radoje Ljubišić sklonio se na dubrovačku teritoriju. "U početku je sedeo mirno i njegov boravak nije izazvao nikakvu pažnju".⁸⁶ Krajem novembra 1438. godine odjednom je vojvoda Radoje Ljubišić zatražio od Dubrovčana da ide u Trebinje. Vlada mu je to dozvolila, ali je stavila do znanja da zbog "novština" koje tamo vladaju neće moći da se vrati u Dubrovnik dok god ne bude sklopljen mir između vojvoda Stjepana Vukčića Kosače i Radoslava Pavlovića "jer Dubrovnik hoće da sačuva prijateljstvo sa njima".⁸⁷

U toku pregovora vojvode Radoja Ljubišića i Dubrovnika javio se i vojvoda Stjepan Vukčić Kosača svojim zahtjevom da se izruči vojvoda Radoje Ljubišića s dubrovačke teritorije "što je vjerovatno, zbog njegova uplitanja u međusobne sukobe, naišlo na dobar prijem kod gradskih vlasti".⁸⁸ Jedino se time da objasniti vladino upozorenje svom dotad uvaženom gostu vojvodi Radoju Ljubišiću da odmah napusti njenu teritoriju, "jer će, u protivnom, biti prisiljena da preduzme mere koje iziskuju njena sigurnost i čast".⁸⁹

Iz ovog vremena evidentiran je jedan ugovor o sočbini koji također pokazuje slične uzajamne obaveze i prava soka i tužioca.⁹⁰ Tužilac Pribisav Marojević je podnio rektoru Žunju Gradiću prijavu u kojoj navodi da je dao na ispašu jednog svoga vola Bojanu Dobrašinoviću iz Trebinja, inače "hominem de Radoe Liubisich"⁹¹ a taj vo je ukraden iz kuće Bojana Dobrašinovića. U momentu podnošenja krivične prijave, 16. decembra 1439. godine tužilac nije znao ko je izvršilac krađe.⁹²

Prema mišljenju S. Ćirkovića, vojvoda Stjepan Vukčić Kosača dobio je mnogo u Trebinju time što mu je prišao vojvoda Radoje Ljubišić, koji je još augusta 1439. godine bio vlastelin Radoslava Pavlovića.⁹³

Radoje Ljubišić piše dubrovačkom knezu "Povidi mi brat moj Mrđa" kada ga je 1440. godine slao zbog nekog zaloga.⁹⁴ U isto vrijeme, 26. maja 1440. godine, uni-

⁸⁶ S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, 29.

⁸⁷ S. Ćirković, *Isto*, 29.

⁸⁸ Đ. Tošić, *Isto*, 111.

⁸⁹ S. Ćirković, *Isto*, 29-30.

⁹⁰ Branislav M. Nedeljković, *Sok i sočbina u starom srpskom pravu*. Istorijski časopis, VII, (1957), Beograd, 1957, 63.

⁹¹ B. M. Nedeljković, *Isto*, 63.

⁹² B. M. Nedeljković, *Isto*, 63.

⁹³ S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, 46.

⁹⁴ M. Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 341.

jeta je i jedna tužba protiv “supra Merghiam fratrem de Radoe Liubisigh”.⁹⁵ Svjedoci su bili dva čovjeka samog Radoja Ljubišića.⁹⁶

Vojvoda Radoje Ljubišić piše 1440. godine Dubrovčanima da šalje svog brata Mrđu Ljubišića radi nekog zlata. Iste godine bila je jedna tužba na njega, gdje su svjedoci bila dva čovjeka samog Radoja Ljubišića.⁹⁷ Nakon prodaje Konavla, od Pavlovićevih ljudi on je prvi nagrađen sa poklonom od 60 perpera, dok su ostali dobili 40, 30 ili 25 perpera. Sačuvana je jedna vijest od 27. aprila 1440. godine kada je vojvoda Radoje Ljubišić tražio nešto u vezi sa ljudima iz Trebinja i Vrma.⁹⁸

Dalja prepiska sa dubrovačkom Republikom nije sačuvana, a već krajem maja 1440. godine vojvoda Stjepan Vukčić-Kosača napustio je Dračevicu, tako da se ne zna kako su dalje tekli pregovori. Sigurno je da je Stjepan Vukčić-Kosača svoje teritorijalno proširenje uspio da sačuva. “On ga je dobio izgleda bez nekih ozbiljnijih vojnih akcija”.⁹⁹

Dubrovčanima iz Trebinja pisao je 30. maja 1440. godine vojvoda Radoje Ljubišić o nekoj založenoj čaši da se iskupi.¹⁰⁰

⁹⁵ DAD, *Lam. de for.*, vol. XIII, fol. 227.

⁹⁶ M. Dinić, *Isto*, 341.

⁹⁷ M. Dinić, *Isto*, 341.

⁹⁸ M. Dinić, *Isto*, 270 S. Ćirković, *Isto*, 46.

⁹⁹ S. Ćirković, *Isto*, 46.

¹⁰⁰ Ljubomir Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma.-Knjiga I. Dubrovnik i susedi njegovi. Drugi deo.* Beograd - Srem. Karlovci, 1934, 99 Ivan Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku.* SAN, Posebna izdanja, knj. CC, Istoriski institut, knj. 3, Beograd, 1952, 190 V. J. Korac *Trebinje.-I.*, 180.

† велеславнимъ и ѿ всемъ почтенимъ господи кнезѣ и властелемъ
дѣржавачимъ ѿ вашего слѣдѣ радѣ лѣвшина господо шво ми
повиди братъ мой мръна како е говориш вашимъ госпоцтвѣ за
чашѣ кою сѣ заложиле кѣннице наше за ꙗ перьперѣ ѿ божидара
панцѣра а ѿ свѣдочевѣ кнеза живка мароевића и повиди намъ 5
мръна да е ваша милость рекла да ми повѣмо за цю е чаша
заложена а насъ братинацъ никогаръ ние било ондан ѿ градѣ жа
ѿ крѣкрѣ а нини по градинѣ на слѣживи господаревни а трети ѣзи
(ѿ ѣзихъ?) а намъ сѣ повидиле кѣннице наше да сѣ онди чашѣ за-
ложиле ѿ божидара за ꙗ перьперѣ а прѣдѣ кнезомъ живкомъ ма- 10
роевићемъ ѿ неговѣ свидочевѣ за тои молимо госпоцтво ваше да
се даа кнезѣ живкѣ мароевићѣ чашѣ ѿ рѣке а да живко даа за нѣ
ꙗ перьперѣ ерѣ ние за вѣће заложена и бѣе ви ѣмножи госпоцтва

Споља: † велеславнимъ и ѿ всемъ почтенимъ господи кнезѣ
и властелемъ дѣржавачимъ. 15

U istom pismu trebinjskog vojvode Radoja Ljubišića objašnjava se kako nikoga od braće Ljubišića nije bilo u gradu (Trebinju).¹⁰¹ Određene zabune nastale su oko identifikacije mjesta koje se u ovom pismu zove Крѣкр.

ѿ градѣ жа
ѿ крѣкрѣ а нини по градинѣ на слѣживи господаревни а трети ѣзи
(ѿ ѣзихъ?)

S. Ćirković pretpostavlja da je “negde u današnjoj Hercegovini bilo je u srednjem veku mesto koje se tako zvalo”.¹⁰³ Prema Ćirkoviću, još veću zbrku napravio je M.Orbin koji piše “Istovremeno hitno su naoružali više galija, pa iznenada banu-

¹⁰¹ Sima Ćirković, *Komentari. Mavro Orbin, Kraljevstvo Slovena*, Beograd, 1968, 357.

¹⁰² S. Ćirković, *Isto*, 357; Lj. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma*, 99.

¹⁰³ S. Ćirković, *Isto*, 357.

li na ostrvo Krk, koje je bilo pod Stjepanovom vlašću”¹⁰⁴ Ovo ime je M. Orbin zbog sličnosti vjerovatno zamijenio s Krkom i tako napravio zabunu.¹⁰⁵ S. Ćirković ima i drugo objašnjenje da bi se ime mjesta “moglo naći u obliku Corica, (dolazi od imena Gorica, mesto na Neretvi gde su vođene borbe) koji je Orbin našao u nekom svom izvoru i shvatio da je to Krk pa je preveo sa Veglia”.¹⁰⁶

Poslije pauze od skoro dvije godine u dubrovačkim izvorima spominje se Radoje Ljubišić. Prema vijesti iz 1442. godine, on je tada boravio u Dubrovniku kao jedan od poslanika vojvode Stjepana Vukčića Kosače.¹⁰⁷ Poslije toga nastupa pauza od pet godina i to je posljednji spomen vojvode Radoja Ljubišića gdje se u jednoj dubrovačkoj vijesti iz 1447. godine spominje među krivcima “kao ljudima vojvode Radoja Ljubišića zajedno sa Pribinjom Metkovićem iz Luga”.¹⁰⁸

Ovim se završava život i rad vojvode Radoja Ljubišića. Historijski izvori ne spominju ga više poslije 1447. godine, tako da je nemoguće bilo šta novo saznati. Isto tako smanjeno je spominjanje i njegove familije Ljubišić, osim jednog usamljenog podatka u kojem piše da se 1459. godine pominju “quinque domus nobilium de Tribigne”: Ljubišići, Medvjedovići, Dabiživovići, Radivojevići i Dobruškovići “od kojih su tri kuće pouzdano pripadale plemenu Ljubibratića”.¹⁰⁹

Zaključak

Prema raspoloživim dubrovačkim historijskim izvorima i mišljenjima u historijskoj literaturi, kraj XIV i do sredine XV vijeka na širem području trebinjskog kraja, obilježen je djelovanjem vojvode Radoja Ljubišića. Prema podacima radi se o vrlo uspješnom i uticajnom trebinjskom vlastelinu, najznačajnijoj ličnosti iz cijele vlastelinske familije Bogdančić-Ljubišić-Medvjedović, koji je učestvovao u brojnim trgovačkim, vojnim i diplomatskim aktivnostima. Duže ili kraće vrijeme vojvoda Ra-

¹⁰⁴ Mavro Orbin, *Kraljevstvo Slovena*.-Beograd, 1968, 181.

¹⁰⁵ “Merdevinama popeli su se na utvrđenje, zarobili upravnika i zauzeli kulu. Ostavivši tu na upravi Nikolu Gučetića, krenuli u da zauzmu Omiš. Ali kako je Omiš branila jaka posada, a s druge strane, kako je utvrđen rekom Cetinom koja teče s hrvatskih planina nisu ga mogli zauzeti. Tada su se dali na osvajanje utvrđenja Osinja, smeštenih nasuprot ušću reke Neretve. Pošto su ih porušili, zauzeli su dogovorno utvrđenje Brštanik, i zagospodarili kolonijom Neretve. To se desilo 1450. godine”. M. Orbin, *Isto*, 181.

¹⁰⁶ S. Ćirković, *Isto*, 357

¹⁰⁷ M. Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*, 341.

¹⁰⁸ M. Dinić, *Isto*, 341.

¹⁰⁹ K. Jireček, *Istorija Srba*, 41, nap. 36. V. Ćorović, *Historija Bosne*, 534.

doje Ljubišić učestvovao je i isticao se svojim širokim kontaktima sa Dubrovačkom Republikom, održavao trgovinske, poslovne i diplomatske kontakte, ali je preduzimaao i vojne aktivnosti.

U ovom radu pratila se djelatnost vojvode Radoje Ljubišića, kroz rijetke dubrovačke dokumente, u kojima se može naići na informacije o njegovoj sudbini i dešavanjima koja je stvarno ili posredno inicirao. Prije svih, učešće u Konavoskom ratu, iz kojeg je izrastao u najuticajniju ličnost šireg trebinjskog kraja, koji je, prema riječima Dubrovčana, bio toliko uticajan da je od njega ponekad zazirao i sam vojvoda Radoslav Pavlović.

Određeni broj historijskih izvora ukazuje na njegovo važno prisustvo u srednjovjekovnom trebinjskom kraju, ali i neke refleksije na burna politička dešavanja u srednjovjekovnoj Bosni. U određenim periodima smanjuje se broj historijskih podataka, a time i interes za vojvodu Radoja Ljubišića, što ne mora da znači da njegova prisutnost time i prestaje. U definiranju mjesta i uloge vojvode Radoja Ljubišića u zahtjevnim i složenim okolnostima prve polovine XV vijeka, vidljive su sve prednosti praćenja prisutnosti jake i autoritativne ličnosti i na unutrašnjem, ali i spoljnjem planu, kao i određeni nedostaci arhivske građe. Naime, ova ličnost prema dosadašnjim spominjanjima u literaturi uglavnom se marginalno tretirala, iako sve ukazuje da ima važno mjesto i ulogu. Ovim pokušajem putem rekonstrukcije i interpretacije izvorne dokumentacije, ličnost vojvode Radoja Ljubišića smještena je u historijsko dešavanje kojim je potvrđen naslov ovog teksta da se radi o najzavidnijom ličnosti trebinjskog kraja, ali i mnogo šire ■

RADOJE LJUBIŠIĆ – THE MOST REMARKABLE NOBLEMAN FROM TREBINJE

Summary

According to the available Ragusan historical sources and opinions in historic literature, the period from the end of the 14th until the mid 15th century, in the wider region of Trebinje was also marked by the activities of Duke Radoje Ljubišić. According to the records, he was a very successful and influential nobleman of Trebinje, the most significant person from the whole Bogdančić – Ljubišić–Medvjedović noble family, who participated in numerous commercial, military and diplomatic activities. For a period of time, Duke Radoje Ljubišić took part and excelled on the account of his broad contacts with the Ragusan Republic, he entered into commercial, business and diplomatic activities, but he also undertook military deeds.

In this paper, we followed the activities of Duke Radoje Ljubišić through rare Ragusan documents that offered information about his fate and activities that he really and directly initiated. Above all, there is his involvement in the war of Konavle, from which he grew into the most influential person of the wider region of Trebinje and who was, according to the words of Ragusans, so influential that sometimes even Duke Radoslav Pavlović recoiled from him.

A certain number of historical records indicate at his important presence in the medieval area of Trebinje, but there are also some reflections on the turbulent political events in medieval Bosnia. In certain periods, the number of historical information decreases and with it the interest for Radoje Ljubišić as well, which does not imply that his presence thereby ceases. In defining of the position and role of Duke Radoje Ljubišić in the demanding and complex circumstances of the first half of the 15th century, all advantages of tracing the presence of a strong and authoritative person are noticeable, on the internal and external plan as well as certain disadvantages of the archival material. Namely, historiography treated this individual only marginally even though everything indicates that he had an important position and role. With this attempt, through reconstruction and interpretation of documents, the person of Duke Radoje Ljubišić is put in an historical context whereby the title of this text proves that he was the most remarkable person not only of the region of Trebinje but also on a broader area ■

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori:

- Državni arhiv u Dubrovniku (Dalje:DAD), Actii Consilii Rogatorum (Cons. Rog.)
- DAD, Actii Consilii Maius (Cons. Mai.)
- DAD, Actii Consilii Minus (Cons. Min.)
- DAD, Distributiones Testamentorum (Distr. Test.)
- DAD, Testamenta Notariae / Test. Not.)
- DAD, Debita Notariae (Deb. Not.)
- DAD, Diversa Cancellariae (Div. Canc.)
- DAD, Lamenta de Foris (Lam.de for.)
- DAD, Diversa Notariae (Div. Not.)
- DAD, Lettere di Levante (Lett. di Lev.)
- DAD, Reformationes (Ref.)
- DAD, Liber Malificiorum (Lib. Mal.)

Izvori (objavljeni):

- Ahmed S. Aličić, *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine.*-Mostar, 2008.
- Ahmed S. Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina.* Izd. Orijentalni institut, Sarajevo, 1985.
- Milko Brković, *Diplomatički zbornik srednjovjekovnih humskih i bosanskih isprava Dubrovniku.* Mostar, 2011.
- Eusebio Fermendžin, *Acta Bosnae, potissimum ecclesiasticus cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925 usque ad annum 1752,* Zagreb, 1892.
- Salih Jalimam, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne i Hercegovine,* Zenica, 2012.
- Šime Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnog Slavenstva i Mletačke Republike,* I-X, Zagreb, 1861 - 1891.
- Vladimir Makušev, *Istorijski spomenici dubrovačke arkive, I,* Zagreb 1897.
- Arandel Smiljanić, *Povelja kneza Pavla Radenovića Dubrovčanima.* Građa o prošlosti Bosne. Knj. I., Banja Luka, 2008, 99-110.
- Ljubomir Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma. Knj. I. Drugi deo.* Beograd-Sremski Karlovci, 1934.

Literatura:

- Anto Babić, *Iz istorije srednjovekovne Bosne*. Svjetlost, Sarajevo, 1972.
- Ivan Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*. SAN, Posebna izdanja, knj. CC, Istoriski institut, knj. 3, Beograd, 1952.
- Milko Brković, *Srednjovekovna Bosna i Hum. Identitet i kontinuitet*, Mostar, 2010.
- Sima Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*. Naučno delo, Beograd, 1964.
- Sima Ćirković, *Istorija srednjovekovne bosanske države*. SKZ, Beograd, 1964.
- Sima Ćirković, *Komentari. Mavro Orbin, Kraljevstvo Slovena*. Beograd, 1968, 293-428.
- Sima Ćirković, *Rabotnici, vojnici, Duhovnici. Društvo srednjovekovnog Balkana*. Equilibrium, Beograd, 1997.
- Vladimir Ćorović, *Historija Bosne. Prva knjiga*. SKA, Posebna izdanja, knj. CXXIX, društveni i istorijski spisi, knj. 53. Beograd, 1940.
- Vladimir Ćorović, *Istorija Srba*. VI izdanje. Zograf, Niš, 2001.
- Mihailo Dinić, *Iz srpske istorije srednjeg veka*. Equilibrium, Beograd, 2003.
- Mihailo Dinić, *Srpske zemlje u srednjem veku. Istorijsko-geografske studije*. SKZ, Beograd, 1978.
- Mihailo Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*. SANU, posebna izdanja, knjiga CCCXCVII, odeljenje društvenih nauka, knjiga 54, Beograd, 1967.
- Mihailo Dinić, *Dubrovčani kao feudalci u Srbiji i Bosni*. Istorijski časopis, IX-X, (1959) Beograd, 1960, 139-149.
- Grupa autora, *Istorija naroda Jugoslavije, knj. 1*, Beograd - Zagreb 1953.
- Salih Jalimam, *Bogdančići-Ljubišići-Medvedovići, jedna srednjovekovna vlastelinska porodica*. Istraživanja, 7, Fakultet humanističkih nauka Univerzitet "Džemal Bijedić", Mostar, 2012, 11-29.
- Salih Jalimam, *Djelatnost dominikanaca u srednjovekovnoj Bosni*. Tuzla 1999.
- Konstantin Jireček, *Istorija Srba. Prva knjiga do 1537. godine (Politička istorija)*. Beograd 1952.
- Konstantin Jireček-Jovan Radonić, *Istorija Srba. Druga knjiga. (kulturalna istorija)*. Beograd, 1952.
- Nada Klaić, *Srednjovekovna Bosna. Politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377.g.)*. Zagreb, 1994.
- Vjekoslav Klaić, *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*. Matica hrvatska, Zagreb, 1882.
- Desanka Kovačević-Kojić, *Gradski život u Srbiji i Bosni (XIV-XV)*. Istorijski institut, Beograd, 2007.

- Vojislav J. Korać, *Trebinje. Istorijski pregled. I. Period do dolaska Turaka*. Zavičajni muzej, Trebinje, 1966.
- Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*. Institut za istoriju, Sarajevo, 2009.
- Esad Kurtović, *Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni*, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja, knj. 34, ANU BiH, Sarajevo, 2007.
- Esad Kurtović, *Iz historije pčelarstva u srednjem vijeku (košnice, pčele i med na uzgoju i pljačkama u Dubrovniku i dubrovačkom zaleđu)*. Prilozi Instituta za istoriju, 39, Sarajevo, 2010, 11-30.
- Siniša Mišić, *Humska zemlja u srednjem veku*. Izd. Filozofski fakultet, Beograd, 1996.
- Branislav M. Nedeljković, *Sok i sočbina u starom srpskom pravu*. Istorijski časopis, VII, (1957), Beograd, 1957.
- Boris Nilević, *Srpska pravoslavna crkva u BiH do obnove Pečke patrijaršije*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1990.
- Grga Novak, *Povijest Splita, Knjiga druga*. Matica hrvatska, Split, 1961.
- *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463*. Napredak, Sarajevo, 1942.
- Mavro Orbin, *Kraljevstvo Slovena*. Srpska književna zadruga, Beograd, 1968.
- Milan Prelog, *Povijest Bosne od najstarijih vremena do propasti kraljevstva*. Sarajevo, s.a.
- Srđan Rudić, *Vlastela ilirskog grbovnika*. Beograd, 2006.
- Aleksandar Solovjev, *Trgovanje bosanskim robljem do god. 1661*. Glasnik zemaljskog muzeja u Sarajevu, nova serija, sveska 1, Sarajevo, 1946, 139-164.
- Đuro Tošić, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*. Istorijski institut, Beograd, 1998.
- Đuro Tošić, *Život u srednjovjekovnom selu trebinjskog kraja*. Zbornik radova: Srpsko selo. Mogućnosti i dalji pravci istraživanja. Istorijski institut Beograd - Muzej na otvorenom "Staro selo" Sirogojno, Beograd, 2003, 19-30.
- Ćiro Truhelka, *Konavoski rat (1430-1433). Historička studija po spomenicima dubrovačke arhive*. Glasnik zemaljskog muzeja, XXIX, Sarajevo, 1917, 145-212.
- Marko Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*. Svjetlost, Sarajevo, 1957.
- Marko Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*. Svjetlost, Sarajevo, 1982.
- Ignacij Voje, *Odnos Celjskih grofova prema političkim prilikama u Bosni i Hercegovini u XV vijeku*, Radovi sa simpozijuma "Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura", Zenica 1973, 53-67.
- Pavo Živković, *Bibliografija objavljenih izvora i literature o srednjovjekovnoj Bosni*, Travnik, 1982.

- Pavo Živković, *Bosanski srednjovjekovni plemićki rod (Radanovića-Mikojevića-Tezalovića-Ozrisaljevića-Kopijevića)*. Osijek, 2006.
- Pavo Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV. stoljeća*. Izd. Institut za istoriju, Sarajevo, 1981.
- Pavo Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu XIV i XV stoljeća*. Tuzla, 1986.
- Pavo Živković, *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*. Prilozi Instituta za istoriju, XV, 16, Sarajevo, 1979, 181-188.